

Diagnostika

Typy pedagogické diagnostiky

- ❖ **Diagnostika normativní** – výsledek zkoušky jednotlivce je srovnáván s výsledky reprezentativního vzorce populace. Je používána zejména u posuzování možností studia, u přechodu na náročnější typ školy atd.
- ❖ **Diagnostika kriteriální** – srovnání s vnějšími měřítky, s objektivně vymezenými úkoly. Směřuje k určení úrovně, na níž se jednatlivec nachází.
- ❖ **Diagnostika individualizovaná** – hodnocení jednotlivce pouze ve vztahu k sobě samému bez srovnávání s vrstevníky. Vhodná u dětí handicapovaných nebo u dětí se ztrátou motivace.
- ❖ **Diagnostika diferenciální** – k rozlišení obtíží, které mohou mít stejné projevy, ale různou příčinu. Např. poruchy chování – buď následek ADHD nebo nesprávného výchovného vedení.

Diagnostika může být prováděna:

- ❖ v rodině;**
- ❖ ve škole, třídě;**
- ❖ v PPP, SPC;**
- ❖ ve zdravotnických institucích;**
- ❖ v zájmových organizacích.**

Profesní zastoupení:

- ❖ rodiče s určitou úrovní vědomostí, možností a zájmu;**
- ❖ pedagog, speciální pedagog;**
- ❖ psycholog;**
- ❖ sociální pracovník;**
- ❖ lékaři (dětští, neurologové...);**
- ❖ vedoucí zájmových kroužků.**

Diagnostický proces z časového hlediska:

- ❖ **krátkodobý;**
- ❖ **dlouhodobý.**

Ve školním prostředí - diagnostika dlouhodobá - pozorování dítěte v běžných školních situacích, poznávání silných i slabých stránek žáka.

Diagnostika prováděná rodiči – také dlouhodobá, bývá subjektivní – citová zainteresovanost.

Vedoucí zájmového kroužku – poznává dítě z té lepší stránky, protože se jedná o zájmovou činnost, ve které bývá dítě většinou úspěšné.

Diagnostika v PPP nebo SPC – krátkodobá, dítě může podat jiný výkon než ve školním prostředí.

Každá diagnostika v jednotlivých prostředích je velmi důležitá, protože sleduje dítě v různých situacích.

Edumetrický a kazuistický přístup k diagnostikování

- ❖ Edumetrický přístup – využívá kvantitativní metody, např. testování.
- ❖ Kazuistický přístup – individuální přístup k jednotlivci, cílem kvalitativní pohled, není možné zobecňovat. Hlubší posouzení dítěte v průběhu vývoje se zachycením pokud možno všech proměnných, které vývoj ovlivňují.

Příklad kazuistiky:

➤ *Jméno: Petr K.*

Petr byl poprvé vyšetřen v PPP v roce 1999 kvůli výrazným obtížím v matematice. V té době navštěvoval 4. ročník ZŠ.

➤ *Z osobní a rodinné anamnézy vyplývá: Vývoj dítěte probíhal v normě, nejsou známa žádná onemocnění ani jiné příčiny, které by vedly k současným potížím. Vyrůstal v úplné rodině.*

- **Školní anamnéza:** Obtíže v matematice se projevily ve 2. ročníku. Problémy s operacemi, počítání na prstech, neschopnost osvojit si násobilku i přes intenzivní domácí péči. Učivo matematiky žák zvládal s obtížemi, známka z matematiky byla vždy o dva stupně horší než v jiných předmětech. Úprava sešitů a písmo je v normě, žák je poměrně pečlivý.

- **První vyšetření v PPP, 14. 2. 1995, 4. ročník ZŠ.**
 - Zraková a sluchová percepce v normě.
 - Orientace v čase (měsíce, dny, hodiny) bez obtíží.
 - Seriace (porovnávání podle velikosti) – zvládá, avšak s mírnými obtížemi, pracuje velmi pomalu.
 - Číselné představy v oboru do 1000:
 - nepochopení poziční hodnoty číslic v čísle, záměna řádů;
 - záměna tvarově si podobných číslic při psaní diktátu víceciferných čísel, vynechávání jednotlivých číslic;

- nechápe rozklad čísel ($569 = 500 + 60 + 9$);
 - chybuje v úkolech typu: urči číslo o 1 větší než 490 (Petr uvedl 500).
 - Matematické operace v oboru do 20 řeší pomocí prstů;
 - Obtíže při doplňování matematických znaků, např. $15 ? 3 = 5$ atd.
 - Potíže u písemných operací - zejména násobení, dělení. Písemné sčítání a odčítání zvládá, protože počítá na prstech, pracuje velmi pomalu;
 - Rozumové schopnosti jsou vyrovnané, pohybují se v pásmu průměru, s výjimkou úkolů, při nichž pracuje s čísly.
- *Závěry pro reedukaci:*
- Chápání pojmu číslo, je možné začít u předčíselných vztahů;
 - Rozklady dvojciferných, později víceciferných čísel;
 - Porovnávání, třídění;

- **Chápání a provádění matematických operací v oboru do 100;**

Používat názorné předměty, počítadlo a kalkulaátor.

➤ ***Závěrečné vysvědčení ve 4. ročníku:***

- **Matematika – slovní hodnocení;**
- **Český jazyk – 2;**
- **Anglický jazyk – 2;**
- **Ostatní předměty – 1.**

V 5. ročníku reedukace pokračovala, výsledky se dostavovaly pomalu. Bylo stále obtížnější Petra motivovat. Vzhledem k častým nemocem nebyly návštěvy poradny pravidelné. Nastaly obtíže i ve spolupráci s novou učitelkou, která se několikrát pokusila Petra doučovat, ale pouze z učiva 5. ročníku, ačkoli byl na úrovni 3. ročníku. Doučování tedy nebylo úspěšné.

V hodinách pracoval tak, že opisoval příklady z tabule. Protože opisoval správně, pečlivě a upraveně, dostal několik jedniček, aniž by věděl, co píše. Tyto známky však stačily k postupu do dalšího ročníku.

Někteří vyučující na 2. stupni Petra odmítli zkoušet v lavici, vyvolávali ho před tabulí. Domnívali se, že častým zkoušením se mezery ve znalostech odstraní. Spolužáci se mu smáli, protože se dopouštěl „podivných“ chyb.

Ke konci 6. ročníku začal docházet na reedukaci v rozsahu 1 hodiny týdně. Do té doby se ve škole nenašel nikdo, kdo by s Petrem individuálně pracoval. Poprvé byl také vypracován individuální vzdělávací plán.

V pololetí 7. ročníku:

- **Orientuje se na číselné ose;**
- **Čte a píše čísla v oboru do 1000;**
- **Snadné numerické příklady v oboru do 100 řeší poměrně rychle, musí však příklad vidět napsaný;**
- **Má mírné potíže se zlomky a s desetinnými čísly.**

Na základě spolupráce s vyučujícím matematiky a učitelem provádějícím reedukaci došlo k výraznému zlepšení. Nebyly problémy ani v hodinách matematiky, kde pracoval částečně se třídou a částečně plnil individuální úkoly.

V 8. a 9. ročníku pokračoval poměrně úspěšně, dostával úkoly, které byl schopný splnit. Ty tvořily základ učiva, za nějž byl slovně hodnocen.

Nebyl přijat na gymnázium. Podle sdělení výchovné poradkyně žáka s dyskalkulií nemůže splnit nároky kladené na studenty této školy. Petr zkoušel přijímací zkoušky na gymnázium zejména na žádost rodičů, sám spíše toužil po studiu dramatické tvorby. O rok později byl přijat na konzervatoř, hudebně-dramatický obor.

➤ ***Současný stav:***

Petr studuje 3. ročník konzervatoře. Vzhledem ke svým uměleckým sklonům je ve studiu úspěšný. Na reedukace dále nedochází.

➤ ***Závěr:***

Těžká dyskalkulie u průměrně nadaného chlapce částečně kompenzována pečlivostí. Podařilo se najít školu, kde může plně realizovat své schopnosti.

Metody diagnostiky

❖ POZOROVÁNÍ

je proces systematického sledování a zaznamenávání projevů dítěte (i učitele) s cílem rozhodnout o optimálním vedení dítěte.

- **krátkodobé**
- **dlouhodobé**
- **náhodné**
- **systematické**

Pozorování je zaměřeno na takové projevy jednotlivce, které je možné vidět, slyšet, měřit. Probíhající psychické projevy nelze sledovat přímo, proto je třeba spokojit se s pozorováním chování, které sice není přímým odrazem, ale ukazuje některé rysy psychiky.

Přesnost závěrů se zvyšuje s frekvencí cílených pozorování projevů dítěte. Každé pozorování učitel zaznamenává a zaznamenává také svoje chování – reakce na projevy dítěte.

Soustavné pozorování dítěte ve třídě a změna přístupu umožňují sledovat rozdíly mezi počátečním chováním a chováním po určitém časovém úseku.

➤ **Příklad zaznamenaného pozorování:**

Desetiletý Pavel při vyučování nahlas vykřikuje, strká do spolužáků a směje se. Když se učitel domnívá, že hodně ruší, opakovaně říká: „Pavle, přestaň...“ nebo používá podobné napomenutí. Pavel však své chování nehodlá změnit.

Jestliže tentýž učitel pozorně vnímá své vlastní chování ve vztahu k Pavlovi, zjistí možnou příčinu, z níž vyplývá řešení problému. Je pravděpodobné, že svými reakcemi posiluje Pavlovo negativní chování.

Jiný signál než napomenutí Pavel od učitele nedostává. Řešením bylo omezení slovních příkazů a ignorování negativního chování. Následná pozorování ukázala, že ubylo negativních projevů.

❖ ROZHOVOR

Užívá se v případě, kdy je třeba získat bezprostřední, osobní a mnohdy i důvěrné odpovědi.

- strukturovaný – jsou dány otázky a alternativy odpovědí;**
- nestrukturovaný – volné vyprávění dítěte nebo rodičů.**

- otázky uzavřené, polouzavřené, otevřené.

V průběhu rozhovoru se zaznamenávají důležité momenty a především závěry.

❖ ANAMNÉZA

- osobní
- rodinná
- školní (u starších klientů anamnéza sociální)

😊 **Osobní anamnéza – prenatální, perinatální a postnatální vývoj a vývoj v předškolním věku. Zjišťuje se také průběh vývoje v oblastech:**

- ✓ motoriky
- ✓ řeči
- ✓ zdravotního stavu
- ✓ vývoje obtíží
- ✓ zájmů

Možná interpretace některých odpovědí:

- Matka uvádí, že prodělala onemocnění na začátku těhotenství a že těhotenství bylo rizikové. Toto onemocnění může, ale nemusí mít vliv na vývoj dítěte. Centrální nervová soustava se začíná vyvíjet již v počátečním období těhotenství. Prodělané nemoci v tomto období, dlouhodobý stres a další vlivy mohou negativně ovlivnit vývoj dítěte.**
- Je uvedeno opoždění ve vývoji motoriky. Toto opoždění může mít vliv na školní úspěšnost dětí. Děti s obtížemi v grafomotorickém vývoji v raném dětství nerady kreslí, později mívají problémy s psaním.**

- ❑ Dítě začalo mluvit až po 2. nebo 3. roce života. Může se jednat o opožděný vývoj řeči, který se většinou projeví obtížemi při osvojování čtení a mluvnického učiva.**

- ❑ Častá onemocnění spojená s užíváním léků mohou zpomalit vývoj, stejně jako úrazy. Poruchy spánku a únava brání dítěti, aby podalo výkon, který odpovídá jeho schopnostem.**

- ❑ Matka uvádí zadržávání v řeči dítěte ve věku kolem tří, čtyř let. Některé obtíže se objevují ve zvýšené míře v určitém věku – zadržávání v řeči se objevuje přibližně ve věku tří let téměř u všech dětí. Může se ale projevit poprvé v souvislosti se silným zážitkem, traumatem.**

☺ **Rodinná anamnéza – informace o způsobu výchovy v rodině, vlivu členů rodiny i širší rodiny.**

Oblasti:

- ✓ **vztahy v rodině – kdo si s dítětem hraje; kdo se s ním učí; ke komu má dítě důvěru atd.;**
- ✓ **výchova – kdy bylo dítě naposledy pochváleno; co se vám nejvíce líbí na vašem dítěti;**
- ✓ **výchovné obtíže – jaké nápadnosti v chování vašeho dítěte vám vadí; popište průběh chování, které obtížně zvládáte;**
- ✓ **příprava na vyučování – z čeho má vaše dítě strach; jak dlouho se připravuje na výuku;**
- ✓ **sourozenci – jak s nimi vychází.**

- ☺ **Školní anamnéza – hodnocení předcházejícími a současnými učiteli, vychovateli, vedoucími zájmových oddílů atd.**
- ✓ **Předškolní věk: navštěvovalo dítě mateřskou školu; jaký byl vztah k učiteli, vrstevníkům;**
 - ✓ **Základní škola: jaké byly začátky docházky do ZŠ; byl odklad školní docházky; vztah k učitelům, vrstevníkům; zda má dítě kamarády;**
 - ✓ **První obtíže: kdy se objevily; ve kterých oblastech bylo dítě neúspěšné; jak řešila rodina vzniklou situaci;**
 - ✓ **Spolupráce s rodiči: jak projevovali zájem o školní výsledky; jaká byla příprava na výuku;**
 - ✓ **Postoj učitelů: jak reagovali na problémy; jaká následovala opatření atd.**

❖ DOTAZNÍK

- údaje od velkého množství respondentů v krátkém časovém úseku;
- otázky uzavřené, polouzavřené, otevřené;
- formulace otázek by měla být stručná, výstižná a srozumitelná;
- vyplnění musí být časově úměrné;
- použití spíše až u dětí na 2. stupni, dotazník zaměřený na sebehodnocení je možné použít od 10 let věku dítěte;
- otázky nesmějí zasahovat příliš do soukromí respondentů;
- v případě, že pedagog nepotřebuje znát názor konkrétních respondentů, je zadání dotazníku anonymní.

❖ TEST

- Psychologické testy

- standardizované;
- přesně určeny úkoly předkládané zkoumané osobě i způsob jejich předkládání (instrukce, vysvětlení, způsob a míra pomoci);
- přesně určen způsob zpracování a zhodnocení výsledků;
- výsledky jednotlivce se srovnávají s výsledky druhých osob – s normami;
- konstrukce standardizovaných testů používaných na odborných pracovištích je časově, odborně i finančně náročná; testy jsou ověřovány na velkých vzorcích, nelze je rozšiřovat mezi neodbornou veřejnost, protože by se snížila jejich diagnostická hodnota.

- **Pedagogické testy**

- **výsledky testů jsou většinou používány k posouzení stavu, pokroku nebo schopností a dovedností dosažených jednotlivcem nebo skupinou, k plánování pedagogických postupů a sestavení individuálních vzdělávacích plánů;**
- **testy podávající informace o výkonu jednotlivce;**
- **testy informující o výkonu skupiny – pro posouzení kvality vzdělávacích programů, úspěšnosti metod atd.**

3 oblasti:

- **Testování v rámci školy, kraje, pedagogického systému – úkolem zjišťovat účinnost vzdělávacího systému, vzdělávacího programu, srovnávat mezi skupinami studentů;**

- ❑ Testování pro výběr osob pro vyšší vzdělání – výběr studentů do určitých vzdělávacích programů;
- ❑ Individuální testování – screening, diagnostika, zařazení do určitého programu, hodnocení účinnosti absolvovaného programu atd.

❖ METODY OVĚŘOVÁNÍ VĚDOMOSTÍ A DOVEDNOSTÍ

- Testy vědomostí a dovedností (didaktický test)
 - nástroj systematického zjišťování výsledků výuky;
 - důležité vlastnosti testu:
 - ☼ validita;
 - ☼ reliabilita;
 - validita: test měří to, co měřit má;

- validitu snižuje např.:
 - složitá zadání otázek nebo úkolů;
 - otázky vyžadující dlouhé odpovědi;
 - příliš mnoho otázek.
- reliabilita (spolehlivost): při opakovaném testování jsou dosaženy podobné výsledky.
- Ústní a písemné ověřování vědomostí a dovedností
- Hodnocení a klasifikace jako výsledek ověřování
 - složka motivační a informativní;
 - špatná známka však není pro dítě motivačním faktorem!
 - rozlišuje se:
 - ✓ analytické známkování;
 - ✓ globální známkování.

- **analytické známkování: známkování za určitý počet chyb; např. diktát, nebo matem. příklady.**
- **globální známkování: výkon žáka je hodnocen jako celek; např. kresba, projekt, kompozice atd.**

❖ ANALÝZA VÝSLEDKŮ ČINNOSTI A ANALÝZA ÚKOLŮ

- **výsledky činnosti: diktát, záznam čtení, písemné práce, ale také výrobky v pracovním vyučování, práce ve výtvarné výchově, modely, laboratorní práce atd.**
- **analýza úkolů: rozklad úkolu na dílčí kroky, jejichž zvládnutí je podmínkou osvojení si celého postupu.**

❖ PEDAGOGICKÁ DOKUMENTACE

- doklady o činnosti škol, ústavů a dalších speciálních institucí, učební plány, osnovy, přípravy na výuku, metodické pomůcky.

▪ Portfolio

- uspořádaný soubor prací žáka sebraných za určitou dobu výuky, která poskytuje informace o pracovních výsledcích žáka;
- umožňuje sledovat vývoj žáka;
- prostředkem hodnocení podle individuální normy.

V roce 1999 bylo v ČR vydáno jazykové portfolio pro osmi - patnáctileté žáky. Soubor pracovních listů, kam dítě doplňuje své cíle a jejich splnění, vkládá získané certifikáty.

Radou Evropy bylo vypracováno Evropské jazykové portfolio - ke sjednocení cílů a hodnocení jazykového vzdělávání.

➤ CHYBY V PEDAGOGICKÉ DIAGNOSTICE

✓ Golemův efekt

- důsledek učitelova negativního očekávání;**
- pedagog je přesvědčen, že dítě nemůže podat lepší výkon;**
- sebesplňující předpověď – učitel vnímá takové chování, kterým se potvrzuje jeho očekávání.**

✓ Pygmalionův efekt

- opakem Golemova efektu;**
- učitelovo očekávání je pozitivní, vnímá jen reakce, které potvrzují jeho očekávání.**

Diagnostika čtení

● DIAGNOSTIKA VÝVOJE ČTENÁŘSKÝCH DOVEDNOSTÍ

● Přípravné období

- diagnostika zaměřena na zjištění úrovně rozvoje psychických funkcí (zraková a sluchová percepce, pravolevá, prostorová orientace, řeč atd.), které se podílejí na zvládnutí čtení.

● Období vlastního nácviku čtení

● Etapa počátečního čtení

- nejprve technická stránka čtení;
- pravohemisférové funkce;

Spojení hláska-písmeno

- čtení písmen různé velikosti na kartách, postřehování písmen;
- čtení s pomocí hmatu;

- čtení písmen v textu.

Dítě neslyší danou hlásku, zaměňuje ji s jinou:

- nedostatečný rozvoj sluchového vnímání.

Dítě nesprávně vyslovuje jednotlivé hlásky, dochází k záměně artikulačně si podobných hlásek:

- logopedický problém, potíže s artikulací.

Záměna písmen tvarově podobných:

- nedostatečný rozvoj zrakové percepce.

Neschopnost koordinovat zrakový vjem s řečí a vjemem sluchovým:

- porucha intersenzorické integrace.

Čtení slabik

- čtení slabik na kartách;
- čtení slabik v textu pomocí okénka;
- globální čtení slabik ve spojení s obrázky (mo – motýl).

Čtení slov

- dvojslabičná slova s otevřenou slabikou (voda);
- jednoslabičná slova tvořená uzavřenou slabikou (les);
- tříslabičná slova s otevřenou slabikou (koleno);
- dvojslabičná slova vzniklá kombinací otevřené a uzavřené slabiky (domek);
- jednoslabičné slovo obsahující dvojici souhlásek (tři);
- dvojslabičná slova se stoupající náročností v hláskové stavbě slov.

Čtení vět

- posuzuje se rychlost, správnost, technika čtení, porozumění.

Porozumění čtenému textu na nejnižší úrovni

- chápání obsahu slov – čtení slov a přiřazování k obrázkům;
- chápání obsahu izolovaných vět – přiřazování k obrázkům;
- odpovědi na otázky k přečtenému textu, vyprávění obsahu.

Bylo zjištěno, že existuje statisticky významná závislost porozumění na velikosti a typu písma. Experiment – žáci 2., 5. a 8. ročníku. Ve všech ročnících a ve všech úkolech dosahovali žáci nejlepších výsledků u většího (14ti bodového) písma. Text psaný kurzivou je náročný pro všechny věkové kategorie.

● **Etapa pokročilého čtení**

- **technická stránka čtení je již zvládnutá, větší pozornost obsahové stránce;**
- **zejména levohemisférové mechanismy.**

Automatizace čtení

- **sledujeme, zda je dostatečné zrakové rozpětí, správné oční pohyby;**
- **zda dítě chápe obsah, zda si pomáhá předjímáním obsahu;**
- **kde dítě nejčastěji chybuje;**
- **zda cvičí čtení dost intenzivně atd.**

Reprodukce textu

Stupnice:

- **dítě je schopno souvisle reprodukovat obsah textu, chápe souvislosti;**

- dítě reprodukuje obsah textu s pomocí otázek, obsahu rozumí;
- dítě si pamatuje pouze některé osoby a části děje, unikají mu souvislosti;
- dítě si domýšlí obsah textu (konfabulace).

Čtení zaměřené na získávání informací

- hledat v textu vlastní jména, názvy zvířat atd.;
- najít v textu určité místo;
- zapsat číselné údaje, názvy míst atd;
- odpovědět na otázky týkající se textu.

Spolučtení, tvořivé čtení, spoluutváření obsahu

- sledujeme, zda je dítě schopné zpracovat informace z textu a využít je v jiných souvislostech;
- zda dokáže diskutovat se spolužáky na dané téma;
- zda dokáže využít vlastní zážitky atd.

● **DIAGNOSTIKA ČTENÁŘSKÝCH DOVEDNOSTÍ V JEDNOTLIVÝCH VÝVOJOVÝCH ETAPÁCH**

● **Rychlost**

- **existuje závislost mezi rychlostí čtení a porozuměním;**
- **měření rychlosti čtení je součástí diagnostiky dyslexie na odborných pracovištích – standardizované texty;**
- **pro orientační posouzení rychlosti ve třídě je možné použít jednoduchou stupnici:**
 - **dítě čte velmi rychle;**
 - **rychle;**
 - **průměrně;**
 - **pomalou;**
 - **velmi pomalu.**

● Správnost

- přibližně 10 % a více nesprávně přečtených slov je ukazatelem defektního čtení;**
- chybovost je ovlivněna náročností textu;**
- výzkum: žáci 2. - 8. ročníku – ve snadném textu se čtenáři všech ročníků dopouštěli v průměru jedné až dvou chyb za minutu, u náročnějšího textu cca 3 chyby / minutu. Při čtení nesmyslného textu – 4 až 6 chyb za minutu.**

Lokalizace chyb:

- začátek slov;**
- střed;**
- konec.**

Na začátku slov – nesprávné oční pohyby; tendence ke čtení zprava doleva.

Na konci slov – způsobené hádáním.

Chybou vzniká slovo:

- odvozené významově blízké – dítě chápe smysl textu;
- odvozené významově vzdálené (smysluplné);
- nesmyslné – dítě nezvládá techniku čtení ani obsah.

Typy chyb:

- **záměny písmen:**

tvarově podobných;

zvukově podobných;

nepodobných;

- **záměny slabik;**

- **kinetické inverze (lep – pel);**

- **vynechaná písmena, slabiky, slova.**

Podle typu chyb se zjišťuje úroveň zrakové a sluchové percepce, pravolevé a prostorové orientace a správnost očních pohybů.

Technika čtení

Sleduje se, zda dítě:

- čte po písmenech, hláskuje;**
- po slabikách, odděluje slabiky;**
- po slabikách plynule, pauzy mezi slabikami se zmenšují;**
- čte plynule snadná slova, slabikuje slova obtížná;**
- čte plynule smysluplný text.**

Dvojí čtení – nesprávný způsob čtení v metodě analyticko – syntetické;

- dítě říká slovo po hláskách potichu a potom je vysloví nahlas, popř. kombinuje hláskování se čtením celé slabiky apod.**

Čtení nesmyslných slov a vět – bývá kritizováno, protože se nejedná o přirozenou situaci.

Čtení nesmyslných slov postrádá informaci a pobavení, avšak má v diagnostice své důležité místo: dítě se nemůže opírat o obsahovou stránku textu, tato metoda ukazuje v čisté podobě zrakové rozlišování písmen, spojování hlásky – písmeno, techniku čtení slov a vět.

● Porozumění čtenému textu

Sleduje se, zda:

- dítě vypráví zcela samostatně s detaily;**
- vypráví stručně;**
- vypráví s občasnou pomocí;**
- potřebuje návodné otázky;**
- odpovídá jednoslovně;**
- vymýšlí si, chybí mu porozumění.**

Diagnostika písemného projevu

- **VÝVOJ PÍSEMNÉHO PROJEVU U DÍTĚTE ŠKOLNÍHO VĚKU**
- **Uvolňovací cviky;**
- **Písmena a spoje písmen;**
- **Slova a věty, shoda mezi grafickou a akustickou podobou;**
- **Aplikace gramatických pravidel;**
- **Samostatný písemný projev.**

Sleduje se:

- **obsahová stránka sdělení;**
- **slovní zásoba;**
- **syntaktická pravidla.**

Aplikace gramatických pravidel

Postup:

- **Pochopení pravidla;**
- **Vybavení ve správnou dobu – současné vybavení a použití několika pravidel je spojeno se zvýšenou chybovostí. Příčinou může být nedostatečný čas k zafixování pravidel, malý rozsah pracovní paměti – dítě není schopno vybavovat si informace uložené v různých tematických celcích a pracovat s nimi. Pomůckou mohou být gramatické přehledy – barevné znázornění jednotlivých jevů - které podpoří proces vybavování;**
- **Ústní zdůvodňování – dítě se soustředí pouze na gramatický jev bez nutnosti zapojovat předcházející stupně vývoje písemných dovedností. Vhodné u dětí s nižší úrovní písemného projevu a s nedostatečně rozvinutým sluchovým vnímáním;**

- **Doplňovací cvičení – zde mohou mít obtíže děti, které nejsou schopny přečíst správně text, popř. jej přečtou, ale nerozumějí mu. Doplnovací cvičení nemůže nahradit písemný projev – děti, které používají pouze doplňovací cvičení, si vybavují obtížně písmena, nejsou schopny napsat větu, umístit ji správně na řádek atd.**
- **Diktát - může sloužit k automatizaci nebo opakování učiva. Autodiktát – jedinec si sám diktuje text, popř. zapisuje poznámky při přednášce atd.**
- **Automatická aplikace v písemném projevu – nedostatečná automatizace gramatických pravidel se negativně odráží ve slohových pracích a všude, kde se dítě soustředí na obsah sdělení. Cvičením může být tvoření vět s daným gramatickým jevem. Např. z vyjmenovaných slov po M vyber tři slova a uži je ve větách.**

Pro diagnostiku písemného projevu se používá:

- opis;
- přepis;
- diktát;
- volný projev.

Opis:

- převedení viděných tvarů do motorického výkonu;
- opisování bezesmyslného textu – ve školách není běžné, ale v diagnostice má své opodstatnění: ukazuje úroveň zrakové percepce, udržení v paměti, zápis.

Přepis:

- přepis tiskacího textu do psacího je obdobou opisu;
- vyžaduje navíc znalost tvarů psacích písmen a jejich spojení s tvary písmen tiskacích.

Diktát:

- umožňuje v krátkém časovém úseku zjistit, jak žáci zvládají učivo;**
- u žáků s poruchou grafomotoriky a pomalým tempem psaní by neměl být diktát používán.**

Volné psaní:

- ukazuje úroveň ovládnutí gramatických pravidel a schopnost jejich aplikace a dovednost písemně vyjádřit myšlenky po sémantické a syntaktické stránce;**
- poměrně náročné – řada dětí je schopna vyjádřit bohatě své myšlenky, ale bez respektování gramatických pravidel.**